

## Alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencija darbo vietose

Europos Tarybos Pompidou grupės sukurti  
**rekomendacinių pasiūlymų pagrindai**

Parengė: M. Massacret, prof. P. J. Parquet, P. Windey

Alkoholio ir narkotikų vartojimas darbo vietoje yra gana paplitęs, bet vis dar nepakankamai pripažįstamas reiškinys. Ypatingai mažai kalbama apie šio reiškinio pasekmes. Šiais laikais darbdaviams tenka spręsti ne tik alkoholio ir tabako vartojimo problemą, bet ir darbo vietose atsirandančią narkotikų vartojimo problemą. Kadangi visuomenėje daugėja asmenų, priklausomų nuo alkoholio ir/ar narkotikų, logiška, kad daugėja ir darbuotojų, kuriems būdingi priklausomybės požymiai ir reikalingas gydymas. Nors alkoholio ir narkotikų vartojimas yra darbuotojo privataus gyvenimo dalis, kuri gali neigiamai atsiliiepti jo darbui, bet šių medžiagų vartojimas gali būti ir darbo pasekmė (iššaukta streso darbe, didelio darbo krūvio, frustracijos, pamaininio darbo, motyvacijos trūkumo, darbo nepastovumo, nesaugumo), daranti neigiamą įtaką asmeniniam gyvenimui. Alkoholio ir narkotikų vartojimas kelia pavojų nepriklausomai nuo vartojimo priežasčių pobūdžio (asmeninių, socialinių, darbo/profesinių).

Kadangi būtina užtikrinti darbuotojų teisę į sveikatą ir saugumą, klausimams, susijusiems su alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencija darbo vietose reikėtų skirti daugiau dėmesio šalies politikoje ir šioje srityje veikiančių tarptautinių organizacijų pasiūlymuose, veiklose ir rekomendacijose.

Siekiant didesnio sąmoningumo šiuo klausimu, priklausomybės ligų keliamų pavojų prevencija turėtų užimti svarbią vietą socialiniame dialoge dėl darbo sąlygų gerinimo ir pavojingų darbo sąlygų.

Dirbant šia linkme yra **patartina sukurti prevencijos darbo vietose pagrindus**, kurie būtų naudingi visoms suinteresuotoms pusėms (valstybės ir savivaldybės įstaigų ir institucijų atstovams, darbdaviams ir darbuotojams, darbuotojų saugos ir sveikatos specialistams ir pan.), kurios, būdamos skirtingos ir tuo pačiu papildančios viena kitą, nori diegti, vykdyti ir vertinti alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencijos darbo vietose politiką. Nacionaliniame lygmenyje formuojant ir įgyvendinant alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencijos darbo vietose politiką, įvairius veiksmus reikėtų apsvarstyti ir individualiai, ir kartu.

### **Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai paremti šiais pamatiniais principais:**

- atsakingumo,
- skaidrumo,
- pagarbos asmens ir kolektyvinėms teisėms,
- darbo kolektyvų solidarumo.

**Aspektai, kuriuos reikėtų apsvarstyti (individualiai ir kartu) formuojant ir įgyvendinant alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencijos darbo vietose politiką**

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai atskleidžia**, kokiais aspektais įvairios šalys yra panašios, nepaisant jose galiojančių skirtingų įstatyminių bazių ir kultūrinių skirtumų.

Formuojant ir įgyvendinant prevencijos darbo vietose politiką būtina atkreipti dėmesį į įvairius **šalies kultūrinius ir teisinius aspektus**, nes jie kiekvienoje šalyje skiriasi:

- bendroji šalies psichoaktyviųjų medžiagų kontrolės ir prevencijos politika, įvairių sričių politika,
- prevencijos politika visuomenės sveikatos srityje,

- socialinę apsaugą užtikrinti turinčių institucijų atsakomybės dėl prevencijos ir pagalbos ir paramos,
- darbdavių ir darbuotojų teisės ir pareigos (šalies įstatymai, darbo sutartys, darbovietės vidaus tvarkos taisyklės),
- teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą,
- darbo saugos ir sveikatos politika, sveikatos stiprinimas darbo vietose.

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai numato**, priklausomai nuo priimtų individualių ar kolektyvinių prevencijos priemonių įgyvendinimo pasirinkimų, galimas jų pasekmės (poveikio ir tęstinumo atžvilgiu).

Norint tai pasiekti:

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai pabrėžia**, kad priklausomybės ligas darbo vietose lemia specifiniai veiksniai, todėl įprastų, standartinėse situacijose ir kasdieniame gyvenime taikomų prevencijos priemonių nepakanka ir reikia papildomai taikyti specifines prevencijos priemones, ir kad darbo aplinka ir pobūdis gali turėti įtakos priklausomybės ligų išsivystymui.

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai pabrėžia gerą patirtį**, kuria dalinamasi siekiant:

- rūpintis darbuotojų sveikata,
- apsaugoti darbuotojus ir darbo įrenginius nuo pavojų darbe ir galimos žalos,
- išgryninti kiekvienos suinteresuotos pusės teises ir įsipareigojimus,
- pereiti nuo požiūrio, nukreipto vien tik į saugumo užtikrinimą, prie požiūrio, nukreipto į darbo optimizavimą (darbas – vertybė, apimanti ir įsipareigojimus, ir laisves).

**Į rekomendacinių pasiūlymų pagrindus įtrauktos svarstytinios temos:**

- asmeniniai ir darbo/profesiniai veiksniai, lemiantys narkotikų vartojimą,
- situacijos analizė, kurios išvada priimtų visi,
- narkotikų vartojimo pasekmių įtraukimas vertinant riziką,
- išteklių ir įgūdžių, kurie naudingi vykdant alkoholio ir narkotikų vartojimo prevenciją darbo vietoje ir už jos ribų, analizė ir vertinimas,
- darbuotojų, kurie turi problemų dėl alkoholio ir narkotikų vartojimo, nukreipimas konsultacijoms ir sveikatos priežiūros paslaugoms, pagalba sugrįžtant į darbo aplinką po gydymo ir reabilitacijos (reintegracija, adaptacija),
- požymių, kad darbuotojas turi problemų dėl alkoholio ir narkotikų vartojimo, atpažinimas ir kolektyvinių prevencijos priemonių vykdymas,
- bendro sąrašo pareigybių, kurias užimantiems asmenims gali būti taikomas testavimas, sudarymas,
- narkotikų vartojimo nustatymo ir testavimo dėl jų vartojimo sąlygos ir metodai,
- su alkoholio ir narkotikų vartojimu susijusių problemų prevencijos ir valdymo darbo vietose pritaikymas.

Šiais principais paremta alkoholio ir narkotikų vartojimo prevencijos darbo vietose politika yra pageidautina, nes prisideda prie:

- sklandžios įstaigos/įmonės veiklos ir ekonominio vystymosi,
- darbuotojų sveikatos, asmeninio tobulėjimo ir gerovės.

Kadangi priklausomybės ligos kelia žalą asmeniui ir visoms jo darbo vietoje atliekamoms funkcijoms, susirūpinimas sveikata ir saugumu skatina imtis veiksmų, nukreiptų į visus darbuotojus, nepaisant jų užimamų pareigų.

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai iškelia klausimą** dėl skatintinų prevencijos priemonių, kurios pagrįstos požiūriais, orientuotais į saugą ir sveikatą.

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai apibrėžia** įvairių alkoholio ir narkotikų vartojimo nustatymo ir testavimo metodų tinkamumą ir naudingumą.

**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai numato svarbiausius veiksnius siekiant sėkmės:**

- aiškus įsipareigojimas siekti bendrų tikslų,
- atsakomybės už prevencijos priemonių vykdymą prisiėmimas,
- visų suinteresuotų pusių dalyvavimas pagal kompetenciją,
- prevencijos priemonių vykdymo organizavimas, atsižvelgiant į įstaigos/įmonės dydį ir veiklos sritį,
- bendras vertinimas: tikslai, priemonės ir rezultatai.

**Visi šie veiksniai ir jų deriniai sudaro rekomendacinių pasiūlymų pagrindus.**

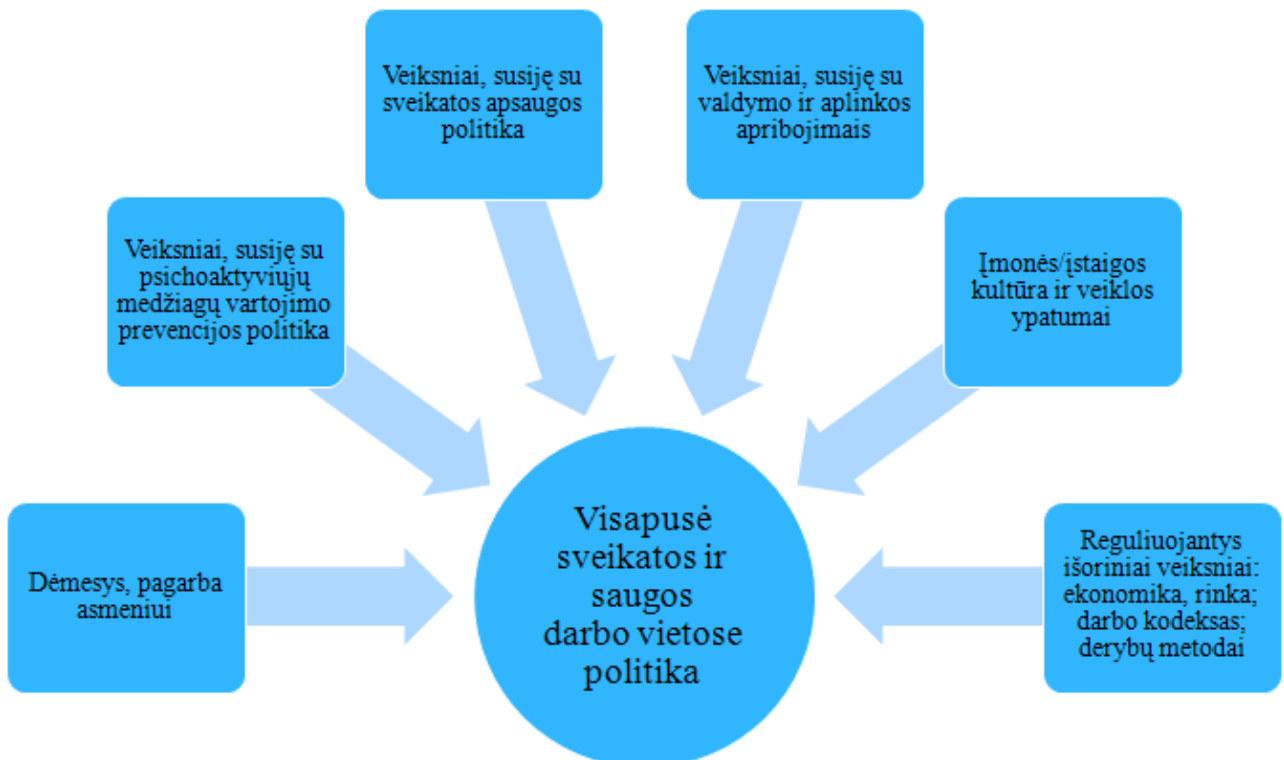
## Iliustracijos:

**Tikslas: Politikos, apimančios požiūrius į sveikatą ir saugumą darbo vietose, sukūrimas**

*Prevencijos darbo vietose politika turi būti tinkama, aktuali ir veiksminga darbo/profesinėje aplinkoje*



*Išoriniai apribojimai, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį*



**Rekomendacinių pasiūlymų pagrindai parengti vadovaujantis šiais dokumentais ir informaciniais šaltiniais:**

1. The recent work of the Pompidou Group on the question of prevention of drug use in the workplace (Expert Committee on Ethical Issues and Professional Standards) on “Drug testing in the workplace: inventory of European national legislations” (P-PG/Ethics(2006)4rev2) and drug testing by insurance companies in Europe (PG/Ethics(2009)9)  
[http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Activities/Workdrug/P-PG-Ethics\\_2006-1rev2\\_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Activities/Workdrug/P-PG-Ethics_2006-1rev2_en.pdf)
2. ILO Conventions 155 (Occupational safety and health) and 161 (Occupational health services) and the code of practice of 1996 built around an essentially preventive approach
3. The work and recommendations of the WHO on public health, the joint ILO/WHO guidelines, in particular the European Action Plan to reduce the harmful use of alcohol 2012-2020
4. The Council Directive of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1989:183:0001:0008:EN:PDF>
5. The work of the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EUROFOUND-Dublin), more particularly that relating to data and analysis derived from comparative research <http://www.eurofound.europa.eu/>
6. The work of the European Agency for Safety and Health at Work (Bilbao) in providing technical, scientific and economic information in the field of health and safety at work [http://europa.eu/legislation\\_summaries/employment\\_and\\_social\\_policy/health\\_hygiene\\_safety\\_at\\_work/c11110\\_en.htm](http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/health_hygiene_safety_at_work/c11110_en.htm)
7. Processes in relative convergence between states, including the activities of the social partners at sector level (branch agreements, agreements within the company); monitoring procedures implemented in several member states (cf P-PG/Work(2011)7), (P-PG/Work(2011)5)  
[http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Activities/Workdrug/P-PG-Work\\_2011\\_9rev1\\_MeetingReport\\_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Activities/Workdrug/P-PG-Work_2011_9rev1_MeetingReport_en.pdf)